

Ο ΕΞΗΓΗΤΗΣ

ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΓΡΑΦΩΝ

καὶ

ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΩΝ

« Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς. »
Ἰωάν. Ε' 39.

« Τοῦτο πάντων αἴτιον τῶν
κακῶν, τὸ μὴ εἰδέναι τὰς Γρα-
φάς. » Χρυσόστομος.

Ο ΕΞΗΓΗΤΗΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΓΡΑΦΩΝ

καὶ
ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΩΝ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΑΠ᾽ ΕΤΟΥΣ ΜΗΝΟΣ ΕΝ ΜΑΣΣΑΛΙΑ
ΥΠΟ ΑΡΧΙΜ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΖΙΓΑΒΗΝΟΥ

Συνδρομὴ ἐτησίᾳ τοῦ « Ἐξηγητοῦ » μετὰ
τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας » φράγ.
χρυσ. δέκα (10), προπληρωτέα, ὅ ἐγ-
γράφων πέντε (5) συνδρομητὰς καὶ προαπο-
στέλλων τὰς συνδρομὰς αὐτῶν, λαμβάνει
τὸν Ἐξηγητὴν καὶ τὴν Ἱστορίαν δωρεάν.

Ἡ συνδρομὴ στέλλεται καὶ εἰς τὴν Διεύθυν-
σιν διὰ ταχυδρ. ἐπιταγῆς ἢ συναλλάγματος.
Διὰ πᾶσαν αἴτησιν ἀπευθυντέον πρὸς τὴν
Διεύθυνσιν οὕτω.

A la Rédaction du Journal Grec Ο ΕΞΗΓΗΤΗΣ
Rue de la Grande-Armée, n° 23

Ἔτος Ζ'

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1896

Ἀριθμὸς 1

ΤΟ ΝΕΟΝ ΕΤΟΣ 1896

Ἀναπέμποντες δόξαν καὶ εὐχαρι-
στίαν τῷ παναγάθῳ Θεῷ καὶ Σωτῆρι
ἡμῶν, ὅτι διὰ τῆς θείας αὐτοῦ χάριτος
κατηξίωσεν ἡμᾶς νὰ διέλθωμεν αἰσίως
καὶ ὑγιῶς τὸ παρελθὸν ἔτος 1895,
χαιρετίζομεν τὸ νέον, ἑβδομον δὲ τοῦτο
τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ ἡμῶν Περιοδικοῦ
« Ὁ Ἐξηγητὴς τῶν Ἀγίων Γραφῶν »
μετ' ἐγκαρδίου εὐγνωμοσύνης καὶ
ἐλπίδος.

Καὶ εὐγνωμονοῦμεν μὲν ὀλοφύχως
πρὸς τὸν πανάγαθον Θεὸν ἡμῶν, ὅτι
ἐχαρίσατο ἡμῖν ζωὴν καὶ ὑγίειαν,
ἵνα ὡς ταπεινὸς καὶ ἐλάχιστος αὐτοῦ
λειτουργὸς, ἐξακολουθήσωμεν καὶ εἰς

τὸ μέλλον ὅση ἡμῖν δύναμις τὴν σω-
τηριώδη ἐργασίαν ἐν τῷ εὐλογημένῳ
αὐτοῦ ἀμπελῶνι πρὸς πνευματικὴν
καρποφορίαν τοῦ πληρώματος τῶν πι-
στῶν. Εὐγνωμονοῦμεν δὲ καὶ πρὸς
ἅπαντας τοὺς φιλοχρίστους ἐπιστάτας
καὶ φιλευσεβεῖς συνδρομητὰς τοῦ
« Ἐξηγητοῦ, » ὅσοι τῶν τελευταίων
διευκολύνουσιν ἡμᾶς διὰ τῆς ἐγκαίρου
πληρωμῆς τῶν συνδρομῶν εἰς τὸ ἔργον
ἡμῶν, καὶ ὅσοι ἐκ τῶν πρώτων κατα-
βάλλουσιν ἐπιμέλειαν καὶ φροντίδα
ποικιλοτρόπως πρὸς καλὴν ὑποστήρι-
ξιν καὶ συντήρησιν τοῦ ὀρθοδόξου καὶ
ὠφελιμωτάτου ἐκκλησιαστικοῦ Περι-
οδικοῦ ἡμῶν μετὰ τοῦ ἀναποσπάστου
αὐτοῦ παραρτήματος « τῆς Ἐκκλη-
σιαστικῆς Ἱστορίας. » Εὐγνωμονοῦν-
τες δὲ εὐχόμεθα ἐγκαρδίως πᾶσι τοῖς

ἀγαπητοῖς τὸ νέον ἔτος πλήρες υἰγείας, εὐημερίας, πνευματικῆς χαρᾶς καὶ θείας εὐλογίας.

Συνάμα δὲ ἀναθέτομεν πᾶσαν τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν πολυεύπλοαγγχον Θεὸν ἡμῶν, ὅτι πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει θὰ ὑπεραρκέσῃ εἰς τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν διὰ τοῦ πλούτου τῆς ἀπείρου αὐτοῦ χάριτος καὶ δυνάμεως, ἐμπνέων εἰς τὰς καρδίας ὀρθοδόξων καὶ εὐσεβῶν ἀνδρῶν προθέσεις ἀγαθὰς πρὸς ὑποστήριξιν καὶ συντήρησιν τοῦ « Ἐξηγητοῦ », διότι ὡς παντεπόπτῃς Θεὸς καὶ ἔταστῆς τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας ἐπίσταται καλῶς, ὅτι μόνος καὶ ὑψίστος πόθος τῶν ἀτρύτων καὶ νυχθημερινῶν κόπων καὶ μόχθων ἡμῶν, τῶν κατ' οὐδὲν ὑλικῶς ἀμειβομένων, εἶναι ἡ ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ μόρφωσις, ἡ ἐν τῇ ὀρθοδόξῃ καὶ τῇ εὐαγγελικῇ εὐσεβείᾳ ἐδραίωσις τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν ἡμῶν, ἡ κατὰ Χριστὸν, κοινωνικὴ ζωὴ καὶ πολιτεία τοῦ χριστεπωνύμου καὶ ὀρθοδόξου τῆς Ἐκκλησίας πληρώματος.

Ἐπειδὴ δ' ἄμεσος σκοπὸς τοῦ « Ἐξηγητοῦ » εἶναι ἡ κατανόησις καὶ ἡ μελέτη τῶν Ἀγίων Γραφῶν διὰ τῆς σαφοῦς, ἀκριβοῦς καὶ ὀρθοδόξου ἐξηγήσεως καὶ ἐρμηνείας αὐτῶν, πρὸς δὲ καὶ ἔγγραφον, οὕτως εἰπεῖν, κήρυγμα τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀγίας Γραφῆς, « ὁ ἐπιστρέψας ἀμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ σώσει ψυχὴν ἐκ θανάτου καὶ καλύψει πλῆθος ἀμαρτιῶν (α), » ἕκαστος ὑμῶν, ἀδελφοί,

γενέσθω κῆρυξ καὶ εὐαγγελιστὴς τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, συνιστῶν τὸν « Ἐξηγητὴν » ὡς τὸ καταλληλότατον ὄργανον πρὸς διάδοσιν τῶν χριστιανικῶν διδασκαλιῶν, ὡς τὸ χρησιμιώτατον βιβλίον ἐν πάσῃ χριστιανικῇ καὶ ὀρθοδόξῃ οἰκογενείᾳ, πρὸς ἐπιστροφὴν εἰς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἀνεκτιμῆτου ψυχικῆς σωτηρίας. Συνεργήσατε οὖν, ὦ φιλόχριστοι καὶ εὐσεβεῖς ἀναγνώσται, πρὸς ἐπιστροφὴν τοῦ ἀμαρτωλοῦ ἀδελφοῦ ὑμῶν διὰ τῆς διαδόσεως τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ « Ἐξηγητοῦ τῶν Ἀγίων Γραφῶν, » καὶ ἐστὲ βέβαιοι, ὅτι πρῶτον μὲν θὰ σώσητε κινδυνεύουσας ψυχὰς ἐκ θανάτου, καὶ ἔπειτα θὰ καλύψητε πλῆθος ἀμαρτιῶν ὑμῶν.

Ἐπειδὴ δὲ, ὡς γνωστὸν, πρὸ καιροῦ οὐ μόνον ἐκινήθη τὸ σπουδαῖον ζήτημα περὶ ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, τῆς Ἀνατολικῆς δηλονότι καὶ τῆς Δυτικῆς, ὑπὸ τῆς τελευταίας ταύτης διὰ τοῦ νῦν ἐπισκοπεύοντος αὐτὴν Πάπα Λέοντος ΙΓ', ἀλλὰ καὶ πλεῖσται ἄλλαι δραστήριαι ἐνέργειαι καταβάλλονται, ἐκ Ρώμης προερχόμεναι, καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολὴν ὑπὸ τῆς ἐπιτοῦτῳ συστάσης Προπαγάνδας, διὰ τοῦτο θὰ ἐπιστήσωμεν καὶ εἰς τοῦτο συντονώτερον τὴν προσοχὴν ἡμῶν, ὅπως καθιστῶμεν γνωστὰς τὰς ἐνεργείας ταύτας καὶ πάντα τὰ ἀποφασίζόμενα περὶ τῆς θρησκευτικῆς ἐν γένει καταστάσεως τῶν ἐν Ἀνατολῇ ὀρθοδόξων καὶ ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν.

Οὕτω λοιπὸν εἰσερχόμενος ὁ « Ἐξηγητὴς τῶν Ἀγίων Γραφῶν » εἰς τὸ παρὸν νέον ἔτος, τὸ ἑβδομον ἀπὸ τῆς

(α) Ἰάκωβ. ε' 20.

ἀρχῆς τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ, εὐχεται ἐγκαρδίως καὶ ἐπικαλεῖται ἐπὶ πᾶσιν ὑμῖν πλουσιωτάτην παρὰ Θεοῦ τὴν χάριν καὶ τὴν εὐλογίαν. Ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΕΚΤΙΜΗΤΟΥ
ΩΦΕΛΕΙΑΣ ΕΚ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΓΡΑΦΩΝ

« Διὰ Σιών οὐ σιωπήσομαι, καὶ διὰ Ἱερουσαλήμ οὐκ ἀνήσω, ἕως ἂν ἐξέλθῃ ὡς φῶς ἡ δικαιοσύνη αὐτῆς, τὸ δὲ σωτήριόν μου ὡς λαμπὰς καυθήσεται (α), » διεσάλπιζε προφητικῶς, μᾶλλον δὲ εὐαγγελικῶς ὁ μεγαλοφωνότατος τῶν προφητῶν Ἡσαΐας, προκηρύττων τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσίου καὶ τὸν νέον νόμον τῆς χάριτος πρὸς τὸν παλαιὸν Ἰσραήλ. Ἐλάχιστος καὶ νεώτερος ἐν ἀδελφοῖς ὑπάρχων « Ὁ Ἐξηγητὴς τῶν Ἀγίων Γραφῶν » οὐ διέλειπεν ἀπὸ ἐξαιτίας ὅλης, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐσιώπησε διὰ Σιών καὶ Ἱερουσαλήμ μεγαλοφώνως εὐαγγελιζόμενος πρὸς τὸν νέον τῆς χάριτος Ἰσραήλ ἐν Ἐκκλησίᾳ μεγάλην τὸν Μεσσίαν καὶ Σωτῆρα τοῦ κόσμου ἐπιφανέντα, καὶ τὸν νόμον τῆς χάριτος ἤδη ἐν τῷ κόσμῳ διαλάμπαντα, ὡς ἀκτινοβολοῦσαν λαμπάδα διὰ τῆς ἀπλέτου ἐλλάμψεως τῶν Ἀγίων Γραφῶν πρὸς φωτισμὸν καὶ σωτηρίαν τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν. Ἀρχομένου δὲ θεῖα συνάρσει τοῦ ἐβδόμου αὐτοῦ ἔτους, ὁ « Ἐξηγητὴς » τίθησιν ὡς τηλαυγὲς πρόσωπον, ὡς πρῶτον αὐτοῦ κήρυγμα τὴν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν ὠφέλειαν, τὴν δαψιλῶς καὶ πλουσίως ἀναπηγάζουσαν ἐκ τῆς ἐμβριθοῦς

(α) Ἡσ. ξβ' 1.

μελέτης καὶ σπουδαίας καὶ εὐλαβοῦς ἀναγνώσεως τῶν Ἀγίων καὶ θεοπνεύστων Γραφῶν.

Ἄπειρον ἀληθῶς καὶ πολυποικίλον εἶναι τὸ πλῆθος τῶν ἀναγινωσκομένων βιβλίων ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις, ἀφ' ὅτου ἡ τυπογραφία διευκολύνουσα μυριάκις ἢ ἄλλοτε τὴν εἰς φῶς ἔλευσιν ἀπειραρίθμων καὶ ποικιλωτάτων κατὰ τε τὴν ὕλην καὶ τὸν σκοπὸν συγγραμμάτων, προερχομένων ἐκ πάντων τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν. Πρὸς τούτοις ἡ γενίκευσις τῶν γραμμάτων καὶ ἡ κολοσσαία ἀνάπτυξις καὶ πρόοδος τῶν διαφόρων τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν παρὰ πᾶσι, καὶ πρὸ πάντων τοῖς χριστιανικοῖς ἔθνεσιν, ἐπλημμύρησαν τὸν κόσμον διὰ τῶν διαφόρων προϊόντων τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας. Ἄλλ' ἐν τούτοις δυστυχῶς οὐχὶ πάντα τὰ εἰς φῶς σημερον ἐρχόμενα φέρουσι χαρακτῆρα σπουδαῖον καὶ σκοπὸν ὠφέλιμον. Ἐρχονται εἰς φῶς ἔργα, τῶν ὁποίων οἱ συγγραφεῖς σκοποῦσιν οὐχὶ τὴν ἐπιστημονικὴν τοῦ νοῦς, ἢ τὴν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν μόρφωσιν τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, ἀλλὰ τὸ ἠδὺ καὶ τερπνόν, τὸ κολακεῦον τὰς σωματικὰς αἰσθήσεις καὶ εὐχαριστοῦν τὰς ἡδονικὰς καὶ σαρκικὰς ἐπιθυμίας, δι' ὧν καλλιεργεῖται, ποτίζεται καὶ καρποφορεῖ τὸ δηλητηριῶδες δένδρον τῆς ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς διαφθορᾶς, τῆς κοσμικῆς καὶ ὑλικῆς ματαιοφροσύνης, ἐν γένει τῆς ἀνηθικότητος, δι' ὧν ὅσημέραι ἀνατρέπονται οἰκογένειαι καὶ πόλεις, καὶ δι' ὧν ἔθνη εἰσέτι νεαρὰ, πρὶν ἢ φθάσωσιν εἰς ἀκμὴν καὶ ἡλικίαν δηλητηριαζόμενα καταμαραίνονται ἐν τῇ νεότητι αὐτῶν.

Τοιαῦτα δὲ συγγράμματα, τὰ ὁποῖα ἕκαστος τῶν χριστιανῶν καὶ ἐκάστη

χριστιανική οίκογένεια ὀφείλει παντοιοτρόπως νὰ ἀποφεύγη καὶ νὰ ἀποστρέφηται εἶναι τὰ συγγράμματα τῆς ἐλαφρᾶς λεγομένης, μᾶλλον δὲ τῆς περιττῆς καὶ ἀνωφελεστάτης, φιλολογίας, τὰ συγγράμματα, τὰ ἐνσπείροντα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν τὴν ἀμφιβολίαν καὶ τὴν ἀδιαφορίαν, καὶ πρὸ πάντων πάντα κατὰ τὴν ἡμετέραν σταθερὰν γνώμην τὰ μυθιστορήματα, δι' ὧν μικροὶ τε καὶ μεγάλοι σχεδὸν καθηδύνονται ἀναγινώσκοντες ταῦτα ἀπνευστί ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, τὰ ξένα, λέγω, ἐκεῖνα καὶ ἀλλογενῆ τῆς πασχούσης φαντασίας ἀποκυήματα, ἅτινα μολύνουσι τῶν ὀρθοδόξων ἐλλήνων τὴν ἐπαινετὴν σεμνότητα τῶν ἡθῶν καὶ τὴν ἀγιότητα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Τὸ καθ' ἡμᾶς διαμαρτυρόμεθα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας καὶ νεκροὺς, προτρέποντες, δεόμενοι καὶ παρακαλοῦντες πάντας ἀνεξαίρετως τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανούς, τὰ πιστὰ καὶ εὐσεβῆ τέκνα τῆς ἀγιωτάτης ἡμῶν Ἐκκλησίας νὰ ἀπέχωσιν ἀπ' αὐτῶν, ὡς ἀπὸ προϊόντων δηλητηριωδῶν, δυναμένων νὰ ἐπενέγκωσι τὸν θάνατον ἐνίοτε μὲν τοῦ σώματος ἐξ ἅπαντος ὅμως τῆς ψυχῆς, ὡς ὑπεισαγόντων ἀπαρατηρήτως καὶ ἐπιτηδεῖως εἰς τὰς ψυχὰς τὴν ἀσεβείαν, τὴν ἀπιστίαν, τὴν φλεγμονὴν τῶν παθῶν καὶ τῆς κακίας, τὴν ἀπέχθειαν καὶ τὴν ἀποστροφὴν πρὸς τὴν χριστιανικὴν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν, τὰ ὅποια ὅλα ὁμοῦ ἀποτελοῦσι τὸν ἄφευκτον τῆς ψυχῆς θάνατον.

Προτρέποντες τοὺς ἀγαπητοὺς ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφοὺς νὰ ἀποφεύγωσι τὰ ψυχοφθόρα καὶ ὀλέθρια ταῦτα

συγγράμματα, δὲν ἐννοοῦμεν νὰ παρακλύσωμεν, μὴ γένοιτο ! τινὰ ἐκ τῆς σπουδῆς τῆς φιλολογίας, τῶν τεχνῶν, τῶν ἐπιστημῶν, τῶν μαθηματικῶν ἢ τῶν φυσικῶν ἢ τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων. Τούναντίον μάλιστα· Συνιστῶντες θερμῶς τὴν ἐμβριθῆ καὶ κατὰ βάθος μελέτην καὶ γνῶσιν τούτων, καταδικάζομεν μόνον τὴν ἐν αὐτοῖς ἐπιπολάζουσαν ἡμιμάθειαν, τὴν ἔπαρσιν, τὴν οἴησιν τῆς δοκησισοφίας ὡς καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἐκπηγάζουσαν ματαιοδοξίαν καὶ ματαιοφροσύνην. Ἡ ἐδραία καὶ ἀσφαλῆς γνῶσις τῶν μαθημάτων τούτων, ὡς καὶ τῆς ἱστορίας εἶναι πολῦτιμος καὶ λίαν ὠφέλιμος εἰς πάντα ἐν τῷ πρακτικῷ καὶ κοινωνικῷ βίῳ, διότι ἀναπτύσσει τὴν διάνοιαν, πλουτίζει αὐτὴν διὰ διαφόρων κοινωφελῶν γνώσεων, καὶ μορφώνει τὸν ἄνθρωπον εἰς λόγιον, εἰς ἐπιστήμονα, εἰς ρήτορα, εἰς φιλόσοφον, καὶ καθιστᾷ αὐτὸν ὠφέλιμον τῆς κοινωνίας μέλος. Ταῦτα πάντα εἶναι καλὰ καὶ θεάρεστα, ἀλλὰ πλουτίζουν καὶ καθωραΐζουσι τὸν ἄνθρωπον μονομερῶς, ἀναπτύσσοντα τὴν διάνοιαν καὶ ἀνάγοντα τὸν ἄνθρωπον εἰς ὑψηλοτέρας βαθμίδας προόδου. Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρατηροῦμεν σήμερον παρὰ πᾶσι τοῖς πεπολιτισμένοις λαοῖς, οἵτινες γιγανταίως βήμασι προκόπτουσιν ἐπὶ τὰ πρόσω. Καὶ ὅμως πόθεν προέρχεται ἢ πόθεν ἐκπηγάζει ἡ ὀδυνηρὰ παρ' αὐτοῖς κατάστασις τῆς ἠθικῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς ἀσεβείας, εἰς ἣν πλέουσι σήμερον μεγάλαι μερίδες τῆς οὕτω καλουμένης πεπολιτισμένης ταύτης κοινωνίας ; Ποία ἡ αἰτία τῶν κακῶν καὶ τῶν δυστυχημάτων, τὰ ὅποια μαστίζουσι τὴν ἀνθρωπότητα ; Δύο εἶναι καθ' ἡμᾶς αἱ πηγαὶ τῆς

τοιαύτης ἀνωμαλίας καὶ ἀληθῶς ὀδυνηρᾶς καταστάσεως. Πρῶτον ἢ μονομερῆς καὶ καθ' ὑπερβολὴν ἀνάπτυξις τῆς διανοίας ἀνευ τῆς παραλλήλου καὶ ἐξ ἴσου μορφώσεως τῆς καρδίας ἠθικῶς καὶ θρησκευτικῶς. Καὶ δεύτερον ἢ τυχὸν μόρφωσις τῆς καρδίας δι' αὐθαιρέτου καὶ παραλόγου τινος ἀθρήσκου ἠθικῆς, ἀγνοουμένης ἢ καὶ περιφρονουμένης τῆς θείας ἠθικῆς καὶ τῶν ἐντολῶν τῆς εὐαγγελικῆς εὐσεβείας. Καὶ πράγματι· Ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ σταδίου τῆς μαθήσεως καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς ἐπιστημονικῆς ἢ τῆς λοιπῆς σπουδῆς οἰοῦντο νέου ὅλοι οἱ ἀγῶνες καταβάλλονται πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς διανοίας, πρὸς ἀπόκτησιν θεωρητικῶν ἢ καὶ πρακτικῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων, ἢ ἐλαχίστη δὲ ἢ μᾶλλον οὐδεμία φροντίς καὶ ἐπιμέλεια καταβάλλεται παρὰ τῶν διδασκάλων καὶ καθηγητῶν, ὅπως ἢ ἀνάπτυξις τῆς διανοίας βαίνει παραλλήλως πρὸς τὴν εὐγενῆ καὶ ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν μόρφωσιν τῆς καρδίας ἐπὶ ὑγιῶν καὶ σωτηρίων ἀρχῶν. Διὰ τοῦτο πανταχοῦ μὲν παρατηρεῖται ἀνάπτυξις, παιδείσις, πολυμαθία, ἐπιστήμη, ἀλλ' ἐνταύτῳ καὶ καρδία ἐμπαθῆς, σκληρὰ καὶ ἀσυμπαθῆς, φωλεὰ κακιῶν καὶ παντοίων πονηριῶν. Ὁ φαινόμενος πολιτισμὸς δὲν εἶναι τοιοῦτος κατὰ βάθος, ἀλλ' ἐπίπλαστος καὶ ἀπλῆ συνέπεια τῶν πολυχρότων ἐκπολιτιστικῶν γνώσεων καὶ τῆς κοσμοπολιτικῆς εὐγενείας, οὐχὶ δὲ πραγματικὸς πολιτισμὸς, ἐκπηγάζων ἐξ εἰλικρινοῦς ἀδελφικῆς καρδίας, ἐξ ὑγιοῦς ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς μορφώσεως. Τούτου ἕνεκα ὁ τοιοῦτος ψευδῆς πολιτισμὸς, ἢ τοιαύτη ἐπίπλαστος τῆς καρδίας εὐγένεια παύει

ἀμέσως, ἕμα ὡς ἤθελον ἐπέλθει ἀντιθετοὶ περιστάσεις.

Πολλοὶ σήμερον φρονοῦσιν, ὅτι δύναται νὰ ὑπάρχη ἠθικὴ τις διδασκαλία ἄσχετος ὅλως πρὸς τὴν θρησκείαν ἐν γένει καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν χριστιανικὴν, προσέτι δὲ ὅτι ἡ θεϊστικὴ καὶ αὐτὴ ἢ φιλοσοφικὴ ἠθικὴ δύναται νὰ μορφώσωσιν ἠθικῶς τὸν ἄνθρωπον, τουτέστι νὰ καταβάλωσιν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἀρχὰς καὶ βάσεις ἠθικῆς, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ ἄνθρωπος θὰ δυνηθῆ κατὰ τὸν βίον αὐτοῦ νὰ πολιτευθῆ, ἀμέμπτως καὶ ἐναρέτως ζῶν. Ἀλλὰ καὶ αὕτη ἢ θεωρία δύναται μὲν πως νὰ ἐπιδράσῃ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ μορφώσῃ πως αὐτὴν ἠθικῶς, ἀλλὰ καὶ αὕτη ἢ μόρφωσις καθ' ἡμᾶς εἶναι λίαν ἀτελής, φαινομενικὴ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπίπλαστος, ἢ δὲ ἐξ αὐτῆς ἀρετὴ οὐδεμίαν ἔχει ἀξίαν. Καὶ ἡ ἀπόδειξις πρόχειρος. Διότι οἱ οὕτω φιλοσοφοῦντες παρεδέχονται μὲν πιθανὸν τὴν ὑπαρξιν ἐνός Θεοῦ, ἀλλ' ἢ θεωροῦσι τὴν ἠθικὴν ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῆς θρησκείας, ἢ ἐξαρτῶσιν αὐτὴν, ἀλλ' ἐκ θρησκείας τοιαύτης, οἷαν ἐμόρφωσεν ἢ πάντοτε ἐπισφαλῆς αὐτῶν διάνοια. Ἀλλως δὲ τίς ἢ τί ἐμποδίζει, ὥστε ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων φιλοσοφῶν περὶ θρησκείας, περὶ ἠθικῆς, περὶ ψυχῆς, περὶ ἀρετῆς καὶ λατρείας νὰ ἐρευνήσῃ διὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἐμβριθῶς πρὸς εὔρεσιν τῆς τούτων ἀληθείας, καὶ ἐκ τῶν συμπερασμάτων τῆς ἐρεύνης ταύτης νὰ μορφώσῃ καὶ θρησκείαν καὶ ἠθικὴν καὶ λατρείαν; Οὐδὲν. Ἀλλ' οὐδεὶς τότε δύναται νὰ ἀρνηθῆ, ὅτι πάντα τὰ συμπεράσματα αὐτοῦ εἶναι καλὰ μὲν εὐρήματα, ἀλλὰ συμπεράσματα τῆς ἐπισφαλοῦς ἀνθρω-

πίνης διανοίας· διὰ τοῦτο οὐ μόνον εἶναι ποικίλα καὶ ἀνάλογα τῶν σκέψεων καὶ τῶν λογισμῶν ἐκάστου, ἀλλὰ καὶ προσωρινά. Ἐκ τούτου δῆλον, ὅτι οὐδὲν τῶν συστημάτων τούτων εἶναι τὸ μόνον ἀληθές, τὸ μόνον τέλειον.

Τὸ καθ' ἡμᾶς ἀποκρούοντες ἐντελῶς τὴν γνώμην, ὅτι ἡ ἠθικὴ δὲν ἐξαρτᾶται, ἢ μᾶλλον δὲν ἀπορρέει ἐκ τῆς θρησκείας, παραδεχόμεθα καὶ ἀκράδαντως ὑποστηρίζομεν, ὅτι ἡ ἠθικὴ εἶναι στενότερα συνδεδεμένη μετὰ τῆς θρησκείας, καὶ πᾶσα θρησκεία ἔχει τὴν ἠθικὴν αὐτῆς, ἣτις ἀπορρέει καὶ μορφοῦται ἐκ τῶν ἀρχῶν τῆς θρησκείας. Οἱ ἀρνούμενοι τὴν ἀλήθειαν ταύτην, δυσκόλως δύνανται νὰ εἴπωσι πόθεν ἡ δεῖνα ἠθικὴ ἀπορρέει. Ἄν παραδεχθῶσι τὸν ἀνθρώπινον φιλοσοφικὸν λόγον, τότε κατ' ἀνάγκην θὰ ἔχωμεν τοσαύτας ἠθικάς, ὅσα καὶ διαφέροντα ἀπ' ἀλλήλων φιλοσοφικά συστήματα παλαιὰ καὶ νεώτερα. Καὶ πράγματι· διαφέρουσιν ἀπ' ἀλλήλων τὰ ἠθικά συστήματα τοῦ Πυθαγόρου, τοῦ Σωκράτους, τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ζήνωνος, τοῦ Ἐπικούρου, τοῦ Σπινόζα, τοῦ Μαλεμβραχίου, τοῦ Ἐγγέλου, τῶν πολυθειστῶν καὶ τέλος τῶν ὑλιστῶν. Ποῖον ἐκ τούτων τὸ τέλειον. Οὐδὲν. Ἴσως τὰ ἄνευ τῆς βοηθείας τοῦ Χριστιανισμοῦ φιλοσοφηθέντα ἦσαν τὰ ἁγνότερα, τὰ τελειότερα σχετικῶς πρὸς τὰ μετὰ Χριστόν, τὰ ὅποια, καίπερ γινώσκοντα τὸν Χριστιανισμόν καὶ βοηθούμενα ἐξ αὐτοῦ, οὐχ ἤττον ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς ζητουμένης ἀληθείας. Διὰ τοῦτο μετὰ βεβαιότητος κηρύττομεν, ὅτι τὸν ἐπὶ γῆς ἄνθρωπον ἀνάγει εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν τελειότητα ἡ θειοτάτη διδασκαλία τοῦ Χριστιανι-

σμοῦ, πηγάζουσα ἐκ τῶν Ἀγίων Γραφῶν, αἱ ὅποια ὡς λόγος τοῦ Θεοῦ, διδάσκουσιν ἐν πᾶσι τὴν ἀλήθειαν, ἀναπτύσσουσιν ἀσφαλῶς τὴν διάνοιαν καὶ μορφώνουσιν εὐσεβῶς καὶ ἐναρέτως τὴν καρδίαν, ἀνάγουσαι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ ὑπερφυῆς ὕψος τῆς τελειότητος, τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἀγιωσύνης. Ὅτι δὲ αἱ Ἀγία Γραφαὶ μελετώμεναι καὶ ἀναγινωσκόμεναι εὐλαβῶς ἐπιδαψιλεύουσιν ἄφατον πλοῦτον ὠφελείας ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς, τοῦτο ἀποδειχθήσεται ἐξ ὅσων μέλλομεν ἐφεξῆς νὰ πραγματευθῶμεν.

(Ἔπεται συνέχεια).

ΘΗΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙ ΑΘΑΝΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ

« Ὁ Θεὸς ἔκτισε τὸν ἄνθρωπον
ἐπ' ἀφθαρσίᾳ »

Εἶναι γνωστὸν εἰς πάντας, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὄν σύνθετον ἐξ ὕλης καὶ πνεύματος. Ὁ Θεὸς, διδάσκει ἡ Ἀγία Γραφή, ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον, γοῦν λαθῶν ἐκ τῆς γῆς. ἔπειτα δὲ ἐνεφύσησεν εἰς αὐτὸν πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν. Γνωρίζομεν, ὅτι τὸ ἀνθρώπινον σῶμα δὲν δύναται νὰ ζήσῃ ἄνευ τῆς ψυχῆς, καὶ κατανοοῦμεν, ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ ἀκριβῶς τὰς ἐνεργείας αὐτῆς ἄνευ τῆς βοηθείας τοῦ ὑλικοῦ σώματος. Ἡ συνένασις λοιπὸν τῶν δύο τούτων ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτων οὐσιῶν συγκροτεῖ μίαν φύσιν, ἣτις ἀποβαίνει ἡ ἀρχὴ τῆς ὑλικῆς καὶ τῆς νοερᾶς ζωῆς.

Γνωρίζομεν τέλος, ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι ὀλοσχερῶς ἐξηρητημένη ἐκ τοῦ σώματος, οὐδὲ ἡ ὕπαρξις αὐτῆς ὀλοσχερῶς ὑποτεταγμένη εἰς τὴν ὕλην, διότι πολλάκις διεγείρεται καὶ ἐπανίσταται κατὰ τοῦ θέλοντος νὰ παρασύρῃ αὐτὴν σώματος. Διὰ τοῦτο, καὶ ὅταν ὁ θάνατος ἔρχηται νὰ διαλύσῃ τὸ σύνθετον τοῦτο ὄν, ἡ ψυχὴ δὲν καταδικάζεται, ὅπως τὸ ὕλικόν σῶμα εἰς διάλυσιν, ἀλλὰ διαμένει ἀναλλοίωτος καὶ ἀφθαρτος, ὅπως ἦτο, ὅτε ἐνεφυσήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ σῶμα. Τὴν ἀπόδειξιν τῆς θεμελιώδους ταύτης ἀληθείας δυνάμεθα νὰ πορισθῶμεν ἐκ πολλῶν, ἀλλ' ἡμεῖς θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὰ τρία ταῦτα. α) ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. β) ἐκ τῆς μελέτης τῶν τελειοτήτων τοῦ Θεοῦ καὶ γ) ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ.

Α'. Ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς, μαρτυρουμένη ἐκ τῆς πράξεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ζῶντες ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου τούτου, παρατηρήσαμεν καὶ παρατηροῦμεν ὅποια διαφορὰ ὑπάρχει μετὰ θάνατον ἀνὰ μέσον τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἀλόγων ζῶων. Ὅταν τὸ ἄλογον ζῶον θνήσκῃ σπεύδομεν ἀμέσως νὰ ἀπομακρύνωμεν αὐτὸ ἀφ' ἡμῶν, ρίπτοντες δὲ εἰς παράμερόν τι μέρος ἢ θάπτοντες αὐτὸ, λήγουσιν ἐκεῖ τὰ πάντα, μηδ' αὐτῆς τῆς ἀναμνήσεως αὐτοῦ ὑπολειπομένης. Δὲν συμβαίνει ὁμοίως τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀπέρχηται, ἐγκαταλείπων διὰ παντός τὴν σκηνὴν τοῦ κόσμου τούτου, τὸ ἄπνουν καὶ ἄψυχον αὐτοῦ σῶμα ἀποβαίνει ἀμέσως ἀντικείμενον ἐξαιρετικῆς τιμῆς, σεβασμοῦ καὶ περιποιήσεως. Δὲν ρίπτομεν αὐτὸ ὅπου ἔτυχεν· ἀλλὰ μετακομίζομεν αὐτὸ μετὰ μερίμνης

πλήρους συμπαθείας εἰς τόπον ἰδιαίτερον καὶ ὑπὸ τῆς θρησκείας καθιερωμένον καὶ ἱερόν. Δύναται τις νὰ περιέλθῃ ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην, πανταχοῦ δὲ θὰ εὔρῃ τὸ αὐτὸ βαθὺ σέβας, ἐκδηλούμενον διαφοροτρόπως μὲν, ἀλλὰ πάντοτε βαθὺ καὶ ἀκραιφνές πρὸς τοὺς νεκροὺς τῶν ἀνθρώπων, πανταχοῦ θὰ ἴδωμεν, ὅτι παραπλευρῶς τῆς κατοικίας τῶν ζῶντων κεῖται ἡ κατοικία καὶ ἡ διαμονὴ ἐκείνων, ὅτινες ἀπῆλθον ἐκ μέσου ἡμῶν. Πανταχοῦ δὲ οἱ θεῖοι καὶ οἱ ἀνθρώπινοι νόμοι ὀρίζουσιν αὐστηρῶς καὶ ἀπαιτοῦσι βαθύτατον σεβασμὸν πρὸς τοὺς τάφους. Τὸ δὲ κοιμητήριον τιμᾶται ὡς τόπος ἱερὸς καὶ καθηγιασμένος. Πόθεν λοιπὸν ἐκπηγάζει ἡ παγκόσμιος αὕτη εὐλάβεια, ἡ τιμὴ καὶ ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς ἀφ' ἡμῶν μεταστάνας; Πόθεν ἔλαβε τὴν ἀρχὴν παρ' ἡμῶν τε καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς λαοῖς τῆς γῆς ἡ τοσοῦτον ὑψηλὴ καὶ σεβαστὴ ἰδέα τοῦ σεβασμοῦ τῶν τάφων; Ὀλίγη κόνις, ἢ ὀλίγα λείψανα ὀστέων, ἄτινα ὑπολείπονται ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἀντάξια τῆς αὐτῆς εὐλαβοῦς τιμῆς καὶ σεβασμοῦ; Οὐχὶ βεβαίως, δύναται νὰ εἴπῃ τις. Ἐὰν δὲ τιμῶμεν καὶ σεβώμεθα τοὺς νεκροὺς, τοῦτο ἐκπηγάζει ἐκ τῆς ἐδραίας πεποιθήσεως, ὅτι ὁ θάνατος εἶναι ὕπνος, ὅτι τὸ νεκροταφεῖον εἶναι ἀπλοῦν κοιμητήριον, ἢ μᾶλλον τόπος ἀναπαύσεως ἔνθα τὰ ἄψυχα ταῦτα λείψανα ἀναπαύονται πρὸς καιρὸν, ἵνα κατὰ τὴν ὀρισμένην στιγμὴν ἀναστηθῶσιν εἰς τὸ κυριαρχικόν τοῦ Δημιουργοῦ πρόσταγμα πλήρη δυνάμεως καὶ ζωῆς, καὶ ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ θανάτου διαλυόμενον σῶμα μέλλει νὰ ἀποθῆ καὶ αὐθις κατοικητήριον τῆς ἀθανάτου ψυχῆς.

Σεβόμεθα τὰ ἐρείπια τῆς κρημισθει-
σης οἰκίας, διότι εἴμεθα πεπεισμένοι,
ὅτι ὁ ἐν αὐτῇ κατοικήσας ζῆ εἰσέτι,
καὶ ὅτι ἡμέραν τινὰ θὰ ἐπανέλθῃ νὰ
ἀνοικοδομήσῃ καὶ νὰ κατοικήσῃ ἐν
αὐτῇ.

Ὅταν λοιπὸν διατρέχοντες τὴν
οἰκουμένην εὐρίσκωμεν πανταχοῦ τὰς
αὐτὰς δοξασίας, ὅταν ἐπισκεπτόμενοι
τὰ κοιμητήρια πάντων τῶν ἐθνῶν
ἀπὸ τῆς πλάσεως τοῦ ἀνθρώπου μέχρι
τῆς σήμερον ἀναγινώσκωμεν τὰς αὐτὰς
πράξεις τῆς πίστεως ἐγκεχαραγμένας
ἐπὶ τοῦ ξύλου ἢ ἐπὶ τῆς πέτρας,
συμπεραίνομεν μετ' ἀπολύτου πλέον
βεβαιότητος, ὅτι ἡ πίστις εἰς τὴν
ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς εἶναι ἐξ ἐκεί-
νων τῶν ἀληθειῶν, τὰς ὁποίας ὁ
ἄνθρωπος παρέλαβεν ἄνωθεν καὶ ἐξ
ἀρχῆς, καὶ ἥτις διατηρηθεῖσα διὰ
τῆς ἀδιακόπου παραδόσεως μετε-
βιβάσθη ἀπὸ τοῦ πατρὸς εἰς τὰ τέκνα
ὡς πολυτιμώτατον καὶ ἱερώτατον
κληροδότημα. Ἴσως οἱ ἀπόγονοι ἐν
μέρει ἠλλοίωσαν αὐτήν, οὐχ ἤττον
δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐξαλείψωσι τὴν
κληρονομίαν ταύτην, ἥτις ἀπέβη κτῆ-
μα ἀναφαίρετον τῆς ἀνθρωπότητος.
Ταῦτα πάντα μελετῶν τις μετ' εὐλα-
θείας δικαιοῦται βεβαίως, ἀποτεινό-
μενος πρὸς τοὺς ὀλίγους ὑλιστικὰς,
οἵτινες ἔρχονται διὰ τῆς ἀσυστάτου
καὶ παραλόγου αὐτῶν διδασκαλίας νὰ
ρίψωσι τὴν ἀμφιβολίαν εἰς τὸ θεμε-
λιῶδες τοῦτο δόγμα, νὰ εἴπῃ πρὸς
αὐτούς: Ἐπὶ τίνι δικαιώματι θέλετε
νὰ ἀποσπάσῃτε ἀπὸ τῆς καρδίας τῆς
ἀνθρωπότητος τὴν τελευταίαν ταύτην
παρήγορον καὶ ἐνδυναμωτικὴν ἐλπίδα;
Ἀπὸ ἐβδομήκοντα τεσσάρων ἤδη αἰώ-
νων ἡ ἀνθρωπότης θάπτουσα τοὺς
νεκροὺς αὐτῆς ἢ περισυλλέγουσα τὴν

κόνιν αὐτῶν κηρύττει διὰ τῆς μεστῆς
συμπαθείας ταύτης πράξεως εἰς ὅλον
τὸν κόσμον, « Πιστεύω εἰς τὴν μέλ-
λουσαν ζωὴν. » Ἀπὸ τοσούτων αἰώ-
νων ἡ ἀνθρωπότης χαράττει εὐλαθῶς
ἐπὶ τοῦ λίθου, ὅστις καλύπτει τὰ
λείψανα τῶν φιλτάτων αὐτῆς τὰς
πλήρεις παραμυθίας καὶ ἐλπίδος ταύ-
τας φράσεις: « Καλὴν ἀντάμωσιν »
« δέεσθε ὑπὲρ αὐτοῦ, » καὶ ἔρχεσθε
ὑμεῖς σήμερον νὰ εἴπητε πρὸς αὐτήν,
ὅτι πλανᾶται οὕτω πρᾶττουσα καὶ
οὕτω πιστεύουσα; Οὐχί, κύριοι ὑλι-
σταί, δὲν εἶναι δυνατὸν ὑμεῖς ὀλίγοι
νὰ ἔχητε δίκαιον, σύμπασα δὲ ἡ
ἀνθρωπότης πάντων τῶν χωρῶν καὶ
τῶν αἰώνων νὰ πλανᾶται μέχρι τῆς
σήμερον. Μελετήσατε βαθέως τὰ ἐπι-
χειρήματα ταῦτα, καὶ ἐὰν εἰσθε
εὐθεῖς κατὰ τὴν καρδίαν ἢ ἀμφιβολία
ἡμῶν θὰ διασκεδασθῇ.

Β'. Ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς
μαρτυρουμένη ἐκ τῆς μελέτης
τῶν τελειοτήτων τοῦ Θεοῦ. α) ἐκ
τῆς πανσοφίας τοῦ Θεοῦ. Ὑπάρ-
χει ἀλήθειά τις ἀδιαφιλονείκητος, ὅτι
ὁ ἄνθρωπος ἔνεκα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ
εἶναι μέγας, καὶ ὅτι ὀλόκληρος ὁ
κόσμος ἐδημιουργήθη, ἵνα φανερωθῇ
ἡ δόξα, ἡ ἀγαθότης καὶ τὸ μεγαλεῖον
τοῦ Θεοῦ, καὶ ἵνα ὁ ἄνθρωπος δεσπόζει
αὐτοῦ οὐχὶ βεβαίως διὰ τοῦ ὑλικοῦ
σώματος, ἀλλὰ διὰ τῆς αὐλοῦ καὶ
ἀθανάτου αὐτοῦ ψυχῆς. Τούτου ἀλη-
θινοῦ ὄντος, θὰ ἦτο ἄρα γε ἀντάξιον
τῆς θείας πανσοφίας, ἐὰν ἡ ἐντὸς
ἡμῶν ἐνοικοῦσα αὐλος οὐσία, ἡ ψυχὴ
ἡμῶν, χωριζομένη ἐκ τοῦ σώματος
ἡμῶν, μετέπιπτεν εἰς τὸ μηδέν; Ἐὰν
τοῦτο θὰ ἦτο ἀληθινόν, τότε ὁ Θεὸς θὰ
ὠμοίαζε πρὸς τὸν ἰδιότροπον ἐκεῖνον
ἀρχιτέκτονα, ὅστις οἰκοδομεῖ ὠραιο-

τάτην οίκίαν, ἵνα ἅμα τελειώσῃ, καταστρέψῃ αὐτήν. Τὸ ἀνθρώπινον σῶμα καὶ ἐν αὐτῷ τῷ τάφῳ ἔνθα κρύπτεται οὔτε ἀπόλλυται οὔτε ἐκμηδενίζεται, ἀλλὰ μετασχηματίζεται, ἀλλοιοῦται καὶ ἀποβαίνει κόνις, ἀλλ' ἢ κόνις, ὡς γνωστὸν, παραμένει, καὶ τηρεῖται ἢ οὐσία, ἐξ ἧς ἐπλάσθη, ἢ δὲ ψυχὴ διὰ τῆς ὁποίας τὸ σῶμα ἔζη καὶ ἐνήργει, ἢ ψυχὴ, ἣτις μόνη ἐγνώριζε καὶ ἐδοξολόγει τὸν Θεόν, ἢ ψυχὴ, ἣτις ἐσκέπτετο, ἢ ἐλευθέρᾳ ψυχῇ θάπαύσῃ νὰ ὑπάρχη; Ἄλλὰ τοῦτο εἶναι προφανῆς παραλογισμὸς. Θεωροῦμεν καὶ κηρύττομεν ὡς ἄφρονα ἐκεῖνον, ὅστις θὰ ἐθυσίαζε τὸν ἀδάμαντα διὰ νὰ τηρήσῃ τὴν θήκην, ὅπου ἐκρύπτετο ὁ ἀδάμας, καθὼς καὶ ἐκεῖνον, ὅστις προτιμᾷ τὴν οἰκίαν ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτῇ κατοικοῦντος, καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ἢ πανσοφία τοῦ Θεοῦ ἢ ἄπειρος, θὰ ἀφήσῃ νὰ χαθῇ ὁ πολῦτιμος ἀδάμας, τὸν ὅποιον κατηλθεν ἀπὸ τῶν οὐρανῶν εἰς τὴν γῆν νὰ ζητήσῃ καὶ διὰ τὸν ὅποιον ἔχυσε τὸ πολῦτιμον καὶ ἄπειρον αἷμα, ἵνα διατηρήσῃ τὸ σῶμα, τὴν χονδροειδῆ ταύτην θήκην τοσοῦτο πολυτίμου θησαυροῦ; Ἄνθρωπος τις ἀπεχώρησεν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ὑπῆρξε μέγας κατὰ τὴν καρδίαν, μέγας κατὰ τὴν μεγαλοφυΐαν, ὑπῆρξεν ἢ εὐτυχία τῆς οἰκογενείας καὶ τὸ ἀγγελάισμα τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ. Ἀπελθὼν δὲ ἀφῆκε τὴν γῆν κατὰμεστον ἐκ τῶν ἀναμνήσεων τῶν μεγάλων ἔργων τῆς ἐξόχου καὶ μεγαλοδώρου αὐτοῦ διανοίας. Ποῦ εἶναι ἤδη ὁ ἄνθρωπος οὗτος; Παρατηρήσατε, θὰ εἴπωσιν εἰς ἡμᾶς οἱ ὑλισταί, εἰς τὸ κοιμητήριον τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα ὅστᾳ, τὴν ὀλίγην ἐκείνην κόνιν. Ἴδου αὐτός.

Γνωρίζομεν, ἀπαντῶμεν καὶ ἡμεῖς, γνωρίζομεν, ὅτι τὸ σῶμα αὐτοῦ εἶναι ἐκεῖ. Ἦτο σκεῦος εὐθραυστον, καὶ παρελθόντος τοῦ χρόνου ἐρράγη καὶ συνετρίβη, ἀλλ' ὁ κυρίαρχος, ὅστις κατέφκει τὴν οἰκίαν ταύτην, ἢ ψυχὴ, ἣτις ἔφερε τὴν εἰκόνα καὶ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ Δημιουργοῦ αὐτῆς ποῦ εἶναι; Ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἶναι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, ἔνθα ὑπάρχει τόπος προητοιμασμένος, ὡς βεβαιοῖ τοῦτο ἢ ἄπειρος Σοφία τοῦ Θεοῦ. Καὶ ματὰ τὴν ἐντελῆ διάλυσιν μένει τι ἐκ τοῦ σώματος, ἄρα ἢ ψυχὴ μένει ὀλόκληρος καὶ ἀθάνατος.

β) Ἐκ τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἢ ψυχὴ ἡμῶν εἶναι ἀθάνατος, λέγει τις τῶν νεωτέρων, ἢ ὁ Θεὸς δὲν εἶναι πλέον ὁ ἀγαθὸς Θεός. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ. Ἐὰν, ὡς διδάσκουσιν οἱ ὑλισταί, ἐν τῷ θανάτῳ τὸ πᾶν ἀπόλλυται, τότε ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι εἴμεθα τὰ δυστυχέστερα ἐκ πάντων τῶν κτισμάτων, τὰ δὲ φυσικὰ πλεονεκτήματα, διὰ τῶν ὁποίων εἴμεθα πεπροικισμένοι, ἔχρησιμεύουσιν, ἵνα καταστήσωσι τὴν δυστυχίαν ἡμῶν μεγαλειτέραν καὶ μᾶλλον ἐπώδυνον. Ὁ ἄνθρωπος ἐπιθυμεῖ νὰ εἶναι πάντοτε εὐτυχῆς, ἐπιδιώκει εὐδαιμονίαν διαρκῆ καὶ τελείαν, καὶ ὅμως καταντᾷ εἰς τὸ τέρμα τοῦ βίου χωρὶς νὰ συναντήσῃ αὐτὴν οὐδαμοῦ. Ἐὰν λοιπὸν δὲν ὑπάρχη ἄλλη ζωὴ μετὰ τὴν παρούσαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἀκόρεστος οὗτος τῆς πλήρους εὐδαιμονίας πόθου μέλλει νὰ ἰκανοποιηθῇ, τότε πρὸς τί ὁ Θεὸς ἐπέβαλεν εἰς ἡμᾶς τὴν διαβρωτικὴν ταύτην ἐπιθυμίαν τῆς τελείας εὐτυχίας; Πρὸς τί νὰ ἐμφυτεύσῃ εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν τοιαύτην παρήγορον ἐλπίδα, ἀφοῦ ἐπρόκειτο νὰ διαψευσθῇ; Ἄλλὰ τότε ποῦ εἶναι ἢ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ;

Βλέπεις τὸν πατέρα ἐκεῖνον, κύπτοντα ὑπὸ τὸ βᾶρος τοῦ καύσωνος καὶ τοῦ κόπου. Ἐργάζεται συνεχῶς ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Ὁ βίος αὐτοῦ εἶναι βίος ἀδιακόπου ἐργασίας καὶ καμάτου, ἰδρωτὸς καὶ δακρύων. Εἶναι ἄνθρωπος ἀγαθὸς καὶ πατὴρ φιλόστοργος, δὲν ἀπήλαυσεν οὐδὲ στιγμὴν τελείας εὐδαιμονίας. Καὶ ὅμως οὐδὲν ἕτερον ἐπιθυμεῖ, εἰμὴ ταύτην. Λοιπὸν ὁ ἥρωϊς οὗτος τῆς ἀρετῆς, τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς ἀφοσιώσεως δὲν δύναται ἐπὶ τοῦ χείλους τοῦ τάφου ἰστάμενος νὰ προσαγορευθῆ βίον εὐδαιμονέστερον τοῦ παρόντος ; Ἀλλὰ τότε ποῦ εἶναι ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ ; Βλέπεις τὴν μητέρα ἐκεῖνην, ἥτις διαρκῶς κύπτει ἐπὶ τοῦ λίχνου τοῦ τέκνου αὐτῆς, πάντοτε ἄγρυπνον, πάντοτε ἐργαζομένην παρὰ τὴν φυσικὴν αὐτῆς ἀσθένειαν καὶ ἀδυναμίαν. Ἡ μήτηρ αὕτη καταντᾷ συντετριμμένη ὑπὸ τῶν μόχθων, τῆς ὀδύνης καὶ τῶν φροντίδων εἰς τὸ χεῖλος τοῦ τάφου, χωρὶς οὔτε μίαν ὥραν ὀλόκληρον νὰ χαρῆ χωρὶς οὐδαμῶς νὰ συναντήσῃ τὴν εὐτυχίαν, ἣν τοσοῦτο διακαῶς καθ' ὅλον τὸν βίον ἐπεθύμησεν. Ἐὰν τὸ ἥρωϊκὸν τοῦτο θῦμα τῶν μόχθων καὶ τῶν δοκιμασιῶν δὲν δύναται νὰ χαιρετίσῃ ἀγαθώτερον μέλλον, ἐὰν τὸ μηδὲν μόνον ἐδωροφορεῖτο εἰς αὐτὴν ὡς ἀμοιβή, τότε ποῦ εἶναι ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ ;

γ) Ἐκ τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ. Εἶναι γνωστὸν καὶ βέβαιον, ὅτι ἐπὶ τῆς γῆς ἡ ἀρετὴ σπανίως τιμᾶται καὶ ἀμείβεται, ἐνῶ τὸνναντίον ἡ κακία θριαμβεύει. Ἡ ἀσέβεια εὐφημεῖται, ἐν ᾧ ἡ εὐσέβεια περιφρονεῖται καὶ μυχτηρίζεται. Οἱ κακοὶ εὐτυχοῦσι καὶ ἀπολαύουσιν ἀνέτως παντοίων ἀ-

γαθῶν, ἐνῶ οἱ ἐνάρετοι καὶ χρηστοὶ συνηθέστατα στεναῖουσιν ἐν τῇ ἀθλιότητι καὶ διέρχονται τὸν βίον αὐτῶν ἐν μέσῳ παντοειδῶν στερήσεων καὶ δοκιμασιῶν. Καὶ ὅμως ἡ καρδιά πάντων ἡμῶν ποθεῖ τὴν δικαιοσύνην, καὶ διὰ τοῦτο ἐξεγείρεται πολλακίς κατὰ τῆς θριαμβευούσης ἀδικίας. Ἀλλ' ἐὰν ταῦτα οὕτως ἔχουσι, τότε ποῖα διαφορὰ ἀναμέσον τοῦ ἀγρίου δολοφόνου καὶ τοῦ ἀθώου αὐτοῦ θύματος ; Τότε κατὰ τί διαφέρει ὁ διδάσκαλος τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἠθικῆς, ὅστις ἐν τούτοις θυσιάζεται διὰ νὰ ἐποικοδομήσῃ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ εἰς τὴν ἀληθινὰν καὶ εἰς τὴν ἀρετὴν, ἀπὸ τοῦ σκανδολοποιοῦ, ὅστις διαφθείρει διὰ τῶν λόγων ἢ τῶν πράξεων αὐτοῦ τὴν ἀθωότητα καὶ τὴν χρηστότητα τῶν νέων ; Τότε κατὰ τί διαφέρει ὁ ἄρπαξ, ὁ ἀπατεὼν, ὁ σφετεριστῆς τῶν ξένων ἀγαθῶν ἀπὸ τοῦ ἐλεήμονος, ὅστις τρέφει φιλοστόργως τοὺς πεινῶντας, ποτίζει τοὺς διψῶντας καὶ ἐνδύει τοὺς γυμνητεύοντας ; Τότε κατὰ τί διαφέρει ὁ μάρτυς, ὅστις ἐκάη ζῶν, ἐξεσχίσθη τὰς σάρκας, ὅστις ἀνεσκολοπίσθη καὶ ἔχυσε τὸ αἷμα αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀπὸ τοῦ αἰμοχαροῦς διώκτου, ὅστις ἐγέλα ἐνώπιον τῶν βασάνων τοῦ μάρτυρος, καὶ ὅστις ἔπραξε τὰ πάντα ὅπως σθέσῃ τὴν λάμψιν τῆς ἀληθείας ; Τί, ὁ Θεὸς, ὅταν οἱ ἀδικήσαντες καὶ οἱ ἀδικηθέντες ἔλθωσιν ἀμφοτέροι εἰς τὸ χεῖλος τοῦ τάφου, θὰ εἶπῃ εἰς αὐτούς. Δὲν χρεωστῶ εἰς ὑμᾶς τίποτε, οὔτε τιμωρίαν, οὔτε ἀμοιβὴν, οὔτε κατάκρισιν, οὔτε ἔπαινον ; Ἀλλὰ δὲν βλέπετε, ὅτι ἡ καρδιά ἐξεγείρεται εἰς τὸν στοχασμὸν τοῦτον, ὅτι τὸ λογικὸν διαμαρτύρεται καὶ ἡ συνείδησις ἐξάνισταται κατὰ τῆς φανεραῆς ταύτης

ἀδικίας; Οὐχί· ναί, οὐχί· ἡ ἀρετὴ δικαιούται νὰ ἀπαιτήσῃ ἀμοιβὴν, ἡ δὲ κακία ὑπόκειται ἀναποφεύκτως εἰς τιμωρίαν. Καὶ ἐπειδὴ ἐνταῦθα, ὡς εἶπομεν ἤδη, οὔτε ἡ ἀρετὴ ἀμοιβεται ἐπαξίως, οὔτε ἡ κακία τιμωρεῖται, ἔπεται ἀναγκάως, ὅτι ἐκεῖθεν τοῦ τάφου ὑπάρχει ἑτέρα ζωὴ, καθ' ἣν ἡ ἀθάνατος ψυχὴ θὰ λάβῃ τὴν προσήκουσαν αὐτῇ ἀμοιβὴν, ἢ τὴν προσήκουσαν τιμωρίαν συμφώνως πρὸς τὰ ἔργα αὐτῆς.

Γ') Ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς μαρτυρούμενη ὑπὸ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν ἀπόδειξιν ταύτην, παρατηροῦμεν, ὅτι, ἐὰν φίλος ἡμῶν τις βεβαιώσῃ ἡμᾶς περὶ τινος πράγματος, ὅπερ ἡμεῖς δὲν εἶδομεν, πιστεύομεν εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ, διότι γνωρίζομεν, ὅτι ὁ φίλος ἡμῶν οὐδέποτε ἐψεύσθη. Ὅθεν, ἐὰν πιστεύωμεν εἰς τὸν λόγον τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις ἐν τούτοις δύναται νὰ ἀπατᾶται, ἀσυγκρίτως ὀφείλομεν νὰ πιστεύωμεν εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὅστις εἶναι ἡ αὐτοαλήθεια, καὶ ἐπομένως οὐδέποτε ἀπατᾶται. Ἀκούσωμεν λοιπὸν τί λέγει περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ὁ Κύριος· « Δικαίων ψυχαὶ ἐν χειρὶ Θεοῦ, καὶ οὐ μὴ ἄψηται αὐτῶν βᾶσανος. Καὶ γὰρ ἐν ὄψει ἀνθρώπων ἐὰν κολασθῶσιν, ἡ ἐλπίς αὐτῶν ἀθανασίας πλήρης (α). » Οἱ λόγοι οὗτοι, τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς λέγει διὰ τοῦ Προφήτου, εἶναι τοσοῦτον ἀπλοῖ καὶ σαφεῖς, ὥστε δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην οὔτε ἐρμηνείας οὔτε ἐπεξηγήσεως. Μόνον λοιπὸν οἱ ἄφρονες δύνανται νὰ μὴ παραδεχθῶσι τὴν φανεράν ταύτην ἀλήθειαν, καὶ νὰ πιστεύωσιν, ὅτι ἡ ψυχὴ συναπόλλυται μετὰ τοῦ σώμα-

τος. Μόνοι αὐτοὶ δύνανται νὰ θεωρήσωσι τὸν θάνατον ὡς ἐκμηδένισιν, ἐνῶ ὁ Θεὸς κηρύττει, ὅτι οὗτος εἶναι ἀπλῆ μετάβασις ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανόν, ὅπου οἱ ἐκλεκτοὶ θὰ λάμψωσιν αἰωνίως ὡς ἀστέρες ἐπὶ τοῦ στερεώματος. Εἶναι λόγοι τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐδέποτε παρέρχεται. « Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται· οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι (α). »

Ὁ Θεὸς εἶπε εἰς τὸν ἥλιον· Θὰ ἀνατέλλῃς ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου, θὰ φωτίξῃς, θὰ θερμαίνῃς καὶ θὰ ζωογονῆς τὴν γῆν, καὶ ὁ ἥλιος ὑπακούων εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἐξακολουθεῖ καθ' ἑκάστην νὰ ἀνατέλλῃ, νὰ διατρέχῃ τὸ στερέωμα, διαχέων πανταχοῦ τὸ φῶς καὶ τὴν θερμότητα. Ὁ λόγος λοιπὸν τοῦ Θεοῦ δὲν παρέρχεται, ἀλλ' ἐκπληροῦται ἀκριβῶς. Ὁ Θεὸς εἶπεν εἰς τὰ δένδρα· Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε· καὶ καθ' ἕναστον ἔτος τὰ δένδρα πανταχοῦ ἀναθάλλουσιν, ἀνθοῦσι καὶ καρποφοροῦσι, διὰ νὰ εἴπωσιν εἰς ἡμᾶς, ὅτι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν παρέρχεται· « οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. »

Ἄλλος Προφήτης ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κινούμενος, λέγει· « Ζήσεται ἡ ψυχὴ μου καὶ αἰνέσει σε (β). » Ὁ λόγος δὲ οὗτος εἶναι ἐχεγγυον ἀσφαλέςτατον, ὅτι ἡ ψυχὴ ἡμῶν θὰ ζήσῃ αἰωνίως. Θὰ ζήσῃ δὲ ἢ ὅπως ἀφιερωθῇ εἰς τὴν λατρείαν καὶ εἰς τὴν αἰώνιον δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ, ἢ διὰ νὰ τιμωρῆται αἰωνίως διὰ τὰς ἀμαρτίας αὐτῆς. Τοῦτο εἶναι ἀλήθεια, διότι εἶναι λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ δὲ λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν παρέρχεται. Ἡ ψυχὴ ἐὰν εἶναι δικαία καὶ ἁγία, θὰ ζήσῃ

(α) Μάρκ. γ' 31.

(β) Ψαλμ. ρι' 175.

(α) Σοφ. Σολ. γ' 1-4.

καὶ θὰ καθίσῃ ἐπὶ θρόνου παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ὑπερτάτου δικαστοῦ τῶν ζώντων καὶ τῶν νεκρῶν. Διότι ὁ Θεὸς λέγει· « Ὁ νικῶν, δώσω αὐτῷ καθίσαι μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ θρόνῳ μου (α). » Ὁ δὲ λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν παρέρχεται « οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν. » Ἐὰν δὲ ἡ ψυχὴ εἶναι ἔνοχος καὶ κατερρυπωμένη ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας, καθ' ἣν στιγμὴν ἀποχωριζομένη τοῦ σώματος, μεταβαίνει εἰς τὴν αἰωνιότητα, πάλιν θὰ ζήσῃ διὰ τὴν ὑποστῆ τὴν προσήκουσαν ἀλλ' αἰώνιον τιμωρίαν. Ναί· ἡ ψυχὴ βαδίζει πρὸς τὸν τελικὸν αὐτῆς σκοπὸν, ὠθουμένη ὑπὸ ἀκατανικήτου δυνάμεως, καὶ ὁ τελικὸς αὐτῆς σκοπὸς εἶναι τὴν ζῆ αἰωνίως εἶτε ἐν τῇ μακαριότητι παρὰ Θεῶν, εἶτε ἐν τῇ καταδίκῃ καὶ τῇ τιμωρίᾳ παρὰ τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. « Ζήσεται ἡ ψυχὴ, » λέγει ὁ Θεός· καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν παρέρχεται. « Οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. »

Ἐνταῦθα, ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ πάντα παρέρχονται· καθὼς τὸ πλοῖον ὅπερ διασχίζει τὰ ὕδατα, καθὼς τὸ πτηνὸν, ὅπερ διασχίζει τὸν ἀέρα, χωρὶς οὐδέτερον τούτων τὰ ἀφήσῃ ἔχνη τῆς διαβάσεως αὐτοῦ. Τὰ πάντα παρέρχονται, ὅπως ἡ ἀστραπὴ, ἣτις ἐπὶ μίαν στιγμὴν φωτίζει τὰ νέφη ἐν τῷ μέσῳ σκοτεινῆς καὶ θυελλώδους νυκτός. « Ω! ναί· τὰ πάντα παρέρχονται, ἐκτὸς ὅμως τῆς ψυχῆς, τὴν ὁποίαν ἡ χεὶρ τοῦ Δημιουργοῦ ἐπλασεν ἀθάνατον καὶ ἀφθαρτον· « Ὅτι ὁ Θεὸς ἔκτισε τὸν ἄνθρωπον ἐπ' ἀφθαρσίᾳ (β). » Τὸ ἐγχειρίδιον τοῦ ἀγγρίου δολοφόνου δὲν φονεύει αὐτὴν· Τὸ πυροβόλον ἐν καιρῷ πολέμου δὲν κατακερματίζει αὐτὴν,

ὡς τὸ σῶμα· ὁ πυρετὸς καὶ αἱ νόσοι δὲν διαφθείρουσιν αὐτὴν. Ὅταν ὁ αὐτοκτόνος ρίπτει τὸ σῶμα αἱματόφυρτον ἐπὶ τῆς γῆς, δὲν φονεύει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, οὐδὲ θάπτει αὐτὴν ὡς τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν τῇ αἰσχύνῃ καὶ τῇ περιφρονήσει. Οὐχὶ ἡ ψυχὴ διαφεύγει τὴν ἐπιβουλήν καὶ ζῆ, ἵνα ὑποστῆ τὴν δικαίαν τιμωρίαν τῆς αὐτοδικίας, τὴν ὁποίαν ἀφρόνως καὶ ἀσεβῶς διέπραξε. Μὴ πλανώμεθα· ὁ Θεὸς λέγει, « καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν, » ὁ δὲ λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν παρέρχεται· « Οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. »

Μάλιστα· ἡ ψυχὴ ἡμῶν εἶναι ἀθάνατος. Ἡμέραν δὲ τινα θὰ ἐξεγερθῶσι καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες ἀποκοιμίζοντες τὴν συνείδησιν αὐτῶν, ἔλεγον μετὰ περιφρονήσεως, « ἐν τῷ θανάτῳ τὸ πᾶν ἀπόλλυται. » Θὰ ἐξεγερθῶσιν ἐν τῷ μέσῳ τῆς φοβερᾶς αἰωνιότητος, ἣτις θὰ περικυκλώσῃ αὐτοὺς πανταχόθεν, ὅπως ρήξωσι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως τὴν σπαρακτικὴν ταύτην φωνήν· Οἱ ἄφρονες! Πόσον ἠπατήθημεν! Ὁ θάνατος ἦτο θύρα, καὶ ἡμεῖς ἐξελάβομεν αὐτὸν ὡς τὸ τέλος αὐτῆς. Ἐμυκτηρίζομεν τοὺς ὑπηρέτας τοῦ Θεοῦ, οἵτινες ἐν τούτοις ἔλεγον εἰς ἡμᾶς τὴν ἀλήθειαν. Εἰς τί λοιπὸν ἐχρησίμευσεν εἰς ἡμᾶς ὁ ἐγωϊσμός, ἡ ὑπερηφάνεια καὶ ἡ ἀλαζονεία; Εἰς οὐδὲν ἕτερον, εἰ μὴ εἰς τὸ καταστῆσαι τὴν πληγὴν αὐτῶν βαθυτέραν καὶ τὴν ὀδύνην μᾶλλον δρυμεῖαν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡμεῖς ἀθάνατοι, εἶναι πρόδηλος ἀφροσύνη τὴν θυσιάζωμεν τὴν ψυχὴν ἡμῶν χάριν στιγμιαίας ἡδονῆς καὶ ἀθεμίτου ἀπολαύσεως. Ἐπειδὴ εἴμεθα ἀθάνατοι πᾶν ὅ,τι παρέρχεται, δὲν εἶναι ἀντάξιον

(α) Ἀποκαλ. γ' 21.

(β) Σοφ. Σολομ. β' 23.

τῆς προσοχῆς ἡμῶν, ἥτις κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν πρέπει νὰ εἶναι προσηλωμένη κυρίως πρὸς προπαρασκευὴν τῆς μελλούσης. Ἐπειδὴ εἴμεθα ἀθάνατοι, πρέπει νὰ θεωρῶμεν ἑαυτοὺς, ὅτι ἐνταῦθα εἴμεθα παρεπίδημοι καὶ ξένοι. Ὁ ξένος, ὅταν φθάσῃ εἰς τόπον τινα, ἐκλέγει κατοικίαν, ἵνα διέλθῃ ἐν αὐτῇ τὴν νύκτα, ἀλλὰ δὲν λησμονῆ, ὅτι πρέπει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ καὶ παρὰ τῇ οἰκογενεῖα αὐτοῦ. Ἡ γῆ δὲν εἶναι οὔτε ἡ μόνιμος ἡμῶν κατοικία οὔτε ὁ τελικὸς ἡμῶν σκοπός. Διὰ τοῦτο χρεωστοῦμεν ἐν παντὶ καὶ πάντοτε νὰ ἀναμιμνησκώμεθα τῶν λόγων τοῦ Ἀποστόλου, λέγοντος· « Οὐκ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν (α), » καὶ ὅτι « ἡμῶν τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ Σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν (β). »

ΤΑ ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΤΟΥ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ὉΡΘΟΔΟΞΟΥ
ΝΑΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ

Τὴν κάτωθι δημοσιευομένην αὐθεντικὴν περιγραφὴν τῆς τελετῆς τῶν ἐγκαινίων τοῦ ἐν Παρισίοις Ὁρθοδόξου Ἑλληνικοῦ Ναοῦ ἐλάβομεν πρὸ καιροῦ μὲν, οὐχὶ ὁμῶς καὶ τοσοῦτον ἐγκαίρως, ὅπως δυνηθῶμεν νὰ καταχωρίσωμεν αὐτὴν εἰς τὸ φύλλον τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου, ὅποτε καὶ τὰ ἐγκαινία τοῦ εἰρημένου ἱεροῦ Ναοῦ ἐτελέσθησαν. Ἀλλ' ὅ,τι δὲν ἠδυνήθημεν νὰ πράξωμεν τότε, λίαν γηθοσύμως πράττομεν σήμερον, εὐχαριστοῦντες ὀλοφύχως τῷ

(α) Ἑβρ. γ' 11.

(β) Φιλιπ. γ' 20.

εὐαρεστηθέντι νὰ ἀποστελῆ ἡμῖν τὴν περιγραφὴν ταύτην.

Ὅτι ἐν Παρισίοις, ἐνθα ἡ ὀρθόδοξος Ἑλληνικὴ Κοινότης ἀριθμεῖ, ἐκτὸς τῶν ἐπὶ διαφόροις ὑποθέσεσι παρεπίδημων, καὶ πολλὰς οἰκογενείας ὀριστικῶς ἐγκατεστημένας, ὑπῆρχεν ἀνάγκη Ὁρθοδόξου Ἑλληνικοῦ Ναοῦ, τοῦτο εἶναι ἀναντίρρητον. Γνωρίζομεν δὲ καλῶς, ὅτι πάντες οἱ ἐν Παρισίοις ὀρθόδοξοι Ἕλληνες συνησθάνοντο καὶ ἀνωμολόγον τὴν ἔλλειψιν ταύτην, ἔλειπε δὲ μόνον ἡ πρωτοβουλία. Ἀλλ' ἡ θεία Πρόνοια λαβοῦσα αὐτὴ αὐτὴ τὴν πρωτοβουλίαν, ἠϋδόκησε νὰ ἐμπνεύσῃ τὴν εὐσεβῆ ἀπόφασιν εἰς ἐν ἀκραιφνὲς τέκνον τοῦ ἡμετέρου Γένους καὶ τῆς ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὅπως ἀναπληρώσῃ τὴν ἔλλειψιν ταύτην. Τὸ εὐσεβέστατον καὶ γενναϊόφρον τοῦτο τέκνον ὑπῆρξεν ὁ ἀείμνηστος Δημήτριος Στεφάνοβιχ Σκυλίτζης. Υἱὸς ἀντάξιος τοῦ μεγάλου τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους εὐεργέτου, τοῦ ἀοιδίου Ζανῆ Στεφάνοβιχ Σκυλίτζη ὁ μακαρίτης Δημήτριος, ζηλῶν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, δὲν ἐδίστασε νὰ δαπανήσῃ μεγαθύμως καὶ ἱλαρῶς ἐκ τοῦ πλοῦτου, τὸν ὅποιον ἡ θεία Πρόνοια ἐνεπιστεύθη εἰς τὴν χρηστὴν αὐτοῦ διαχείρισιν, ὅπως ἰδρῦσῃ ἐν μέσῳ τῆς μεγαλουπόλεως τῶν Παρισίων, περικαλλῆ τοῦ Θεοῦ οἶκον, ἐντὸς τοῦ ὁποῦ νὰ τελῆται τοῦ λοιποῦ ἡ θεία λατρεία εἰς τὴν ἐναρμόνιον προγονικὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἥτις εἶναι πρὸ πάντων καὶ ἡ μητρικὴ γλῶσσα τῶν ἐκκλησιαζομένων. Καὶ δὲν προέλαβε μὲν ὁ μακάριος ἀληθῶς Δημήτριος νὰ ἴδῃ ἀποπερατούμενον καὶ καθαγιαζόμενον τὸν ἱερόν ναόν,